

Sygn. akt II KK 445/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 kwietnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Gierszon (przewodniczący)

SSN Jerzy Grubba

SSN Przemysław Kalinowski (sprawozdawca)

Protokolant Małgorzata Sobieszczańska

w sprawie J. K.

oskarżonego o czyn z art. 116 ust. 1 i 3 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 19 kwietnia 2018 r.,

kasacji, wniesionej przez pełnomocnika oskarżyciela subsydiarnego

od wyroku Sądu Okręgowego w W.

z dnia 5 września 2017 r., sygn. akt IX Ka (...),

zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w W.

z dnia 22 grudnia 2016 r., sygn. akt III K (...),

- 1) uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania,**
- 2) zarządza zwrot opłaty od kasacji w kwocie 450 (czterysta pięćdziesiąt) zł wniesionej przez oskarżyciela subsydiarnego P. S.**

UZASADNIENIE

Na podstawie subsydiarnego aktu oskarżenia J. K. został oskarżony o to, że w okresie od 2003 r. do 2012 r., w W., Ł., S. i P., działając w warunkach czynu ciągłego, z góry powziętym zamiarem, w krótkich odstępach czasu, rozpowszechniał bez uprawnienia cudze utwory w postaci projektów graficznych plakatów „Targi (...)” oraz „Festiwal (...)”, do których prawa autorskie przysługują pokrzywdzonemu P. S., czyniąc sobie z takiego zachowania stałe źródło dochodu i wyrządzając pokrzywdzonemu P. S. szkodę majątkową w wysokości co najmniej 5 753 000 zł, to jest o czyn z 116 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych w zw. z art. 12 k.k.

Sąd Rejonowy w W. wyrokiem z dnia 22 grudnia 2016 r., sygn. akt III K (...), uniewinnił oskarżonego od popełnienia zarzucanego mu czynu; na podstawie art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 23 czerwca 1973r. o opłatach w sprawach karnych w zw. z art. 640 k.p.k. zasądził od oskarżyciela posiłkowego P. S. na rzecz Skarbu Państwa opłatę w kwocie 200 zł oraz, na podstawie art. 632 pkt 1 k.p.k. w zw. z art. 640 k.p.k. zasądził od oskarżyciela posiłkowego P. S. na rzecz oskarżonego J. K. kwotę 1080 zł złotych tytułem poniesionych przez niego kosztów procesu.

Wyżej opisany wyrok został zaskarżony przez pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego P. S. Skarżący zarzucił obrazę przepisów postępowania, która mogła mieć istotny wpływ na jego treść, a mianowicie naruszenie:

1. art. 7 k.p.k. w zw. z art. 92 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. w zw. z art. 4 k.p.k. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie wyrażające się w dokonaniu dowolnej, a nie swobodnej oceny materiału dowodowego, w sposób naruszający w szczególności zasady prawidłowego rozumowania oraz zasady doświadczenia życiowego, prowadzące do dokonania błędnych ustaleń faktycznych;
2. art. 170 § 1 k.p.k. w zw. z art. 193 § 1 k.p.k. poprzez oddalenie wniosku dowodowego oskarżyciela subsydiarnego o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego sądowego z zakresu twórczości graficznej w dziedzinie plakatu (innego niż dr hab. A. G.) w celu ustalenia zakresu szkody oskarżyciela subsydiarnego wynikłej z naruszenia jego praw autorskich do projektu plakatu „Targów (...)” oraz „Festiwalu (...)”, poprzez wykorzystanie projektu plakatu do

reklamowania własnej działalności przez oskarżonego, a polegającej na organizowaniu w okresie 2003 r. - 2012 r. 97 targów (...).

Podnosząc powyższe zarzuty apelujący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Sąd Okręgowy w W., orzekając w dniu 5 września 2017 r., sygn. akt IX Ka (...), doszedł do wniosku, że w niniejszej sprawie nie doszło do skutecznego wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia, wobec czego na podstawie art. 439 § 1 pkt. 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. uchylił zaskarżony wyrok Sądu I instancji i postępowanie umorzył, zaś na podstawie art. 432a § 1 k.p.k. w zw. z art. 640 § 1 k.p.k. określił, że koszty procesu ponosi Skarb Państwa. Sąd odwoławczy wyjaśnił przy tym, iż ani kwalifikacja prawna czynów, ani ich ujęcie historyczne, nie mogą mieć znaczenia dla takiej oceny, jako że nie wiążą one organów postępowania przygotowawczego. W ocenie Sądu II instancji w obu przypadkach przedmiot postępowania można byłoby sprowadzić do zarzutu wykorzystywania przez J. K. plakatu projektu J. G.

W oparciu o przedstawiony powyżej tok myślowy, Sąd II instancji przyjął, iż subsydiarny akt oskarżenia nie mógł zostać skutecznie wniesiony po umorzeniu postępowania prowadzonego w sprawie Prokuratury Rejonowej w W. o sygn. akt 4 Ds. (...).

Wyrok Sądu odwoławczego został zaskarżony kasacją pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego, który oparł ją na zarzucie rażącego naruszenia przepisów postępowania, mającego wpływ na treść orzeczenia, a to art. 439 § 1 pkt 9 w zw. z art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie wyrażające się w przyjęciu, iż w okolicznościach niniejszej sprawy brak było skargi uprawnionego oskarżyciela (subsydiarnego aktu oskarżenia) i w konsekwencji uchylenie wyroku Sądu I instancji i umorzenie postępowania, podczas gdy prawidłowa wykładnia ww. przepisów winna prowadzić do wniosku, iż skarga inicjująca postępowanie sądowe została skutecznie złożona przez uprawnionego oskarżyciela, co w konsekwencji winno skutkować rozpoznaniem apelacji i wydaniem merytorycznego rozstrzygnięcia przez Sąd II instancji.

Podnosząc powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do Sądu Okręgowego w W. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Treść wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 5 września 2017 r., sygn. akt IX Ka (...), nie pozostawia wątpliwości co do tego, że za wyłączną podstawę uchylenia orzeczenia Sądu I instancji w tej sprawie, przyjęto przepis art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. Niezależnie zatem od dalszych deklaracji wyrażonych w pisemnych motywach rozstrzygnięcia sądu odwoławczego, taka konfiguracja budzi poważne zastrzeżenia z uwagi na treść przepisu art. 439 § 2 k.p.k., ograniczającego możliwości posłużenia się wymienionymi w nim ujemnymi przesłankami procesowymi przy uchylaniu orzeczeń korzystnych dla oskarżonego. W takiej sytuacji procesowej, już treść orzeczenia powinna jednoznacznie wskazywać na to, że podstawą uchylenia rozstrzygnięcia było uwzględnienie zarzutów zamieszczonych w środku odwoławczym, natomiast stwierdzona przeszkoda procesowa uniemożliwiała dalsze prowadzenie postępowania i spowodowała konieczność jego umorzenia. Skoro zatem zaskarżony wyrok sądu odwoławczego w tej sprawie wskazuje jedynie ujemną przesłankę procesową, jako podstawę uchylenia orzeczenia Sądu I instancji, to rozstrzygnięcie takie w sposób oczywisty pozostaje w kolizji z nakazem zamieszczonym w art. 439 § 2 k.p.k., czego nie można było pominąć w toku kontroli kasacyjnej uruchomionej skargą oskarżyciela.

Sąd Najwyższy nie podziela też przekonania sądu odwoławczego wyrażonego w tej sprawie w kwestii braku skargi uprawnionego oskarżyciela, do czego miałyby dojść w wyniku nieuzyskania przez P. S. uprawnienia do skutecznego wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia.

Zdaniem sądu odwoławczego pokrzywdzony P. S. nie uzyskał takiego uprawnienia z uwagi na brak zaskarżenia postanowienia o umorzeniu dochodzenia z dnia 10 listopada 2013 r. w sprawie Prokuratury Rejonowej w P., sygn. akt 4 Ds. (...), a w postępowaniu toczącym się w sprawie Prokuratury Rejonowej w W. o sygn. akt 4 Ds. (...), wszczętym na skutek zawiadomienia z dnia 29 stycznia 2014 r.

obejmującym ten sam czyn, nie doszło do spełnienia warunków wymaganych przez art. 327 § 1 k.p.k.

Dla oceny zasadności tego stanowiska niezbędne jest prześledzenie czynności i decyzji organów procesowych podejmowanych na kolejnych etapach postępowania w tej sprawie. W związku z innym postępowaniem P. S. złożył w dniu 20 czerwca 2013 r. w Prokuraturze Rejonowej w P. zawiadomienie o popełnieniu przez M. i J. K. przestępstwa z art. 300 § 2 k.k. Natomiast w toku przesłuchania w dniu 4 lipca 2013 r. w charakterze świadka przedstawił okoliczności dotyczące bezprawnego naruszania przez J. K. przysługujących pokrzywdzonemu praw autorskich do plakatu dotyczącego Targów (...). W następstwie tego przesłuchania wydane zostało postanowienie o wszczęciu dochodzenia, w którym czyn będący przedmiotem tego postępowania zakwalifikowano z art. 115 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (dalej – jako ustawa) określając go jako przywłaszczenie sobie prawa autorskiego w 2001 r. do afiszu (plakatu) dotyczącego Targów (...) przez J. K. na szkodę P. S.

W dniu 10 listopada 2013 r. wydane zostało postanowienie o umorzeniu tego dochodzenia, także określając jego przedmiot jako sprawę o przywłaszczenie autorstwa afiszu (plakatu), które to postanowienie zostało zatwierdzone w dniu 21 listopada 2013 r. przez prokuratora, przy czym w rozstrzygnięciu tym wskazano dwie przyczyny umorzenia postępowania wiążąc okres 2001 – do 19 czerwca 2008 r. z ujemną przesłanką w postaci przedawnienia karalności, a okres 20 czerwca 2008 r. – 10 listopada 2013 r. - z brakiem znamion czynu zabronionego. Pokrzywdzony nie złożył zażalenia na to postanowienie.

Natomiast w dniu 27 stycznia 2014 r. do Prokuratury Rejonowej w W., pokrzywdzony P. S. skierował zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa przez J. K., polegającego na działaniu w celu osiągnięcia korzyści majątkowej i przywłaszczeniu sobie przez J. K. autorstwa cudzego utworu oraz bezprawnym rozpowszechnianiu cudzego utworu bez uprawnień w okresie 2003 - 2012 r., przy czym zachowanie to miało stanowić stałe źródło dochodów, tj. jednoznacznie werbalizując, że chodzi mu o dwa czyny wyczerpujące znamiona przestępstw określonych: pierwszy w art. 115 ust. 1 oraz drugi – w art. 116 ust 3 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

Postanowieniem z dnia 10 marca 2014 r. sygn. akt 4 Ds. (...) (Prokuratura Rejonowa) wszczęte zostało dochodzenie w sprawie przywłaszczenia autorstwa projektu plakatu dotyczącego Targów (...) w okresie od 2003 do 2012 r. przez J. K. na szkodę P. S. właściciela prawa do plakatu. Jednak już postanowieniem z dnia 12 marca 2014 r. postępowanie w tym zakresie zostało umorzone na podstawie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. wobec stwierdzenia, że postępowanie karne co do tego samego czynu i tej samej osoby zostało wcześniej wszczęte, a następnie prawomocnie zakończone. W dniu 17 marca 2014 r. postanowienie wydane w tym przedmiocie nie zostało jednak zatwierdzone przez prokuratora. Natomiast w dniu 20 marca 2014 r. organ prowadzący postępowanie przygotowawcze wydał kolejne postanowienie w tej sprawie, w którym umorzono dochodzenie w sprawie:

I. przywłaszczenia autorstwa plakatu dotyczącego Targów (...) przez J. K. w okresie od 2003 r. do 20 marca 2009 r. na szkodę P. S. właściciela prawa do plakatu, tj. o czyn z art. 115 ust. 1 ustawy – na podstawie art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. - wobec przedawnienia karalności czynu;

II. przywłaszczenia autorstwa plakatu dotyczącego Targów (...) przez J. K. w okresie od 20 marca 2009 r. do 2012 r. na szkodę P. S. właściciela prawa do plakatu, tj. o czyn z art. 115 ust. 1 ustawy – na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. – wobec braku znamion czynu zabronionego.

Powyższe orzeczenie zostało zaskarżone zażaleniem wniesionym przez pokrzywdzonego, który zarzucił m.in. brak wyjaśnienia kwestii wykorzystywania dzieła przez J. K. oraz pominięcie w rozstrzygnięciu czynu z art. 116 ust. 3 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych wskazanego w zawiadomieniu z dnia 27 stycznia 2014 r.

Postanowieniem Sądu Rejonowego w W. z dnia 29 października 2014 r. ww. postanowienie zostało uchylone, a sprawa została przekazana do ponownego rozpoznania organowi postępowania przygotowawczego. Zdaniem Sądu Rejonowego, przedmiotem dalszego postępowania powinno być wyjaśnienie okoliczności związanych z rozpowszechnianiem plakatu bez uprawnień, tj. w zakresie czynu o znamionach opisanych w art. 116 ust. 1 i 3 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

W dniu 20 listopada 2014 r. wydane zostało ponownie postanowienie o umorzeniu postępowania, które zostało zatwierdzone w dniu 25 listopada 2014 r. przez prokuratora. Tym razem decyzja procesowa jako przedmiot umorzonego postępowania wskazywała rozpowszechnianie bez uprawnień projektu plakatu dotyczącego Targów (...), tj. czyn o znamionach określonych w art. 116 ust. 3 ustawy.

W dniu 30 grudnia 2014 r. do Sądu Rejonowego w W. wpłynął subsydiarny akt oskarżenia, w którym J. K. zarzucono, że w okresie od 2003 r. do 2012 r., w W., Ł., S. i P., działając w warunkach czynu ciągłego, z góry powziętym zamiarem, w krótkich odstępach czasu, rozpowszechniał bez uprawnienia cudze utwory w postaci projektów graficznych plakatów „Targi (...)” oraz „Festiwal (...)”, do których prawa autorskie przysługują pokrzywdzonemu P. S., czyniąc sobie z takiego zachowania stałe źródło dochodu i wyrządzając pokrzywdzonemu P. S. szkodę majątkową w wysokości co najmniej 5 753 000 zł, to jest czyn z 116 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych w zw. z art. 12 k.k.

W przedstawionej sekwencji decyzji procesowych zwraca uwagę przedmiot kolejnych postanowień o wszczęciu i umorzeniu postępowań w sprawach 4 Ds. (...) Prokuratury Rejonowej w P. i 4 Ds. (...) Prokuratury Rejonowej w W. O ile postanowienie o umorzeniu postępowania w sprawie 4 Ds. (...) dotyczyło czynu mającego wyłącznie polegać na przywłaszczeniu autorstwa afiszu (plakatu) dotyczącego Targów (...) o tyle zawiadomienie skierowane do Prokuratury Rejonowej w W. wskazywało dodatkowo na inny czyn, tj. rozpowszechnianie cudzego utworu bez uprawnień. Ten ostatni charakteryzuje się zresztą inną – surowszą kwalifikacją prawną z art. 116 ust. 1 i 3 ustawy. Trafnie zaakcentował to różnicowanie Sąd Rejonowy w motywach swego postanowienia z dnia 29 października 2014 r., sygn. III Kp (...), uchylając rozstrzygnięcie umarzające wydane przez organ dochodzeniowy. W konsekwencji, właśnie do czynu o znamionach opisanych w tym ostatnio wymienionym przepisie odnosi się kolejne postanowienie o umorzeniu dochodzenia z dnia 20 listopada 2014 r.

Poza dyskusją jest zatem różnica zachodząca między czynem opisanym jako przywłaszczenie autorstwa afiszu (plakatu) i zakwalifikowanym na podstawie

art. 115 ust. 1 ustawy, co do którego wszczęto i umorzono postępowanie w sprawie 4 Ds. (...) Prokuratury Rejonowej w P. oraz czynem mającym postać rozpowszechniania cudzego utworu bez uprawnień i w celu osiągnięcia korzyści majątkowej o znamionach opisanych w art. 116 ust. 1 i 3 ustawy, który stał się przedmiotem decyzji procesowych kończących ostatecznie dochodzenie w sprawie 4 Ds. (...) Prokuratury Rejonowej w W. Sąd Najwyższy dostrzega oczywiście niedoskonałości uwidocznione w sposobie opisywania przedmiotu postępowania przez poszczególne organy dochodzeniowe; zgodzić się też trzeba z – trafnym co do zasady – poglądem sądu odwoławczego, co do tego, że „o tożsamości przesądza czyn w jego ujęciu historycznym”. Nie jest jednak tak, że opis zachowania zarzucanego lub przypisanego, zaprezentowany w rozstrzygnięciu organu procesowego nie ma istotnego znaczenia. Jest on kształtowany na podstawie uzyskiwanych materiałów procesowych. W granicach przewidzianych normami procesowymi podlega on też rzecz jasna ewentualnym modyfikacjom, ale w sposób jednoznaczny wytycza także ramy prowadzonego postępowania, może determinować właściwość organów procesowych i powodować inne konsekwencje, a wady lub braki w tym zakresie mogą prowadzić w krańcowych wypadkach nawet do przekonania, że nastąpiła dekompletacja znamion czynu zabronionego. Również z punktu widzenia realizacji uprawnień stron procesowych ramy postępowania sprecyzowane w postanowieniach o wszczęciu lub umorzeniu postępowania odgrywają istotną rolę. Nie sposób zatem nie dostrzec, że w wyniku braku zaskarżenia postanowienia o umorzeniu dochodzenia w sprawie 4 Ds. (...) Prokuratury Rejonowej w P., rzeczywiście nie mogłoby dojść do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia w sprawie o czyn polegający na przywłaszczeniu autorstwa afiszu (plakatu) dotyczącego Targów (...). Natomiast przedmiotem postępowania w sprawie 4 Ds. (...) Prokuratury Rejonowej w W. stało się także rozpowszechnianie cudzego utworu bez uprawnień w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, tj. czyn o znamionach opisanych w art. 116 ust. 1 i 3 ustawy. Tego też zakresu dotyczy postępowanie sądowe w niniejszej sprawie zainicjowane subsydiarnym aktem oskarżenia, którego wniesienie stało się możliwe w wyniku wyczerpania drogi przewidzianej w art. 55 § 1 k.p.k. w zw. z art. 330 § 2 k.p.k.

Sąd Najwyższy nie podzielił też poglądu sądu odwoławczego wyrażonego w części motywacyjnej zaskarżonego wyroku o braku znaczenia wypowiedzi Sądu Okręgowego w W. zamieszczonej w uzasadnieniu postanowienia tego Sądu z dnia 10 lipca 2015 r., sygn. akt IX Kz (...), w której wyrażono pogląd, iż doszło do skutecznego wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia. Rzecz nawet nie w tym, na ile jednoznacznie przesądzono tę kwestię, ani czy poprzedzono ją rozważaniami, czy też znalazła się tam – jak pisze obecnie Sąd – niejako przy okazji. Podkreślić trzeba natomiast, że pogląd ten wyrażono w orzeczeniu Sądu II instancji, które zapadło w toku postępowania w tej sprawie w wyniku uwzględnienia środka odwoławczego, uchylenia rozstrzygnięcia Sądu I instancji i przekazania mu sprawy do ponownego rozpoznania. Status takiego rozstrzygnięcia i zamieszczonych w nim wypowiedzi trzeba postrzegać przez pryzmat przepisów kształtujących postępowanie odwoławcze. Niewątpliwie istotne znaczenie należy przypisać w tym miejscu normie art. 442 § 3 k.p.k. Nadaje on zupełnie jednoznaczną rangę w szczególności zapatrywaniom prawnym i wskazaniom sądu odwoławczego, wprost wiążącym sąd, któremu przekazano sprawę do ponownego rozpoznania. Trudno byłoby obecnie przyjąć, że stanowisko sądu odwoławczego dotyczyło wprawdzie fundamentalnego zagadnienia dopuszczalności procesu w tej sprawie, ale nie miało żadnej wagi i wypowiedziano je tylko „przy okazji”. Tym bardziej, że ten sam Sąd odwoławczy obecnie podkreśla obowiązek rozważania i weryfikowania ujemnych przesłanek procesowych w każdym stadium postępowania.

W tych warunkach rozstrzygnięcie sądu odwoławczego nie mogło się ostać, a kasacja wniesiona przez pełnomocnika oskarżyciela subsydiarnego okazała się o tyle skuteczna, że doprowadziła do uchylenia zaskarżonego wyroku oraz przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Tym samym oskarżycielowi przysługiwał zwrot uiszczonej opłaty od kasacji (art. 527 § 4 k.p.k.).

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy uwzględni powyższe uwagi i przeprowadzi zarówno formalną, jak i merytoryczną kontrolę instancyjną rozstrzygnięcia Sądu I instancji.

Mając to wszystko na względzie Sąd Najwyższy orzekł, jak w wyroku.

r.g.

